formeerde Kerk heeft het in haar belijdenis opgenomen.

Wel heeft men voor het tegendeel zich soms beroepen op de zoogenaamde Repetitio Anhaltina en op het Colloquium Lipsiense, welke beide door Dr. H. A. Niemeyer in zijn Collectio Confessionum in Ecclesia Reformatis publicatarum, Lipsiae MDCCCXL zijn opgenomen onder de Gereformeerde symbolen. Metterdaad wordt in deze Symbolen geleerd, dat Christus werkelijk naar de hel is nedergedaald om de gelooovigen uit de tyrannie van Satan te verlossen (pag. 637 en 659) en wordt hier dus het bekende Luthersche gevoelen overgenomen. Maar volkomen terecht heeft Prof. Dr. E. F. Karl Müller, de beste kenner onzer Gereformeerde belijdenisschriften, deze beide Symbolen uit zijn uitgave van de Gereformeerde Confessies in 1903 verschenen, weggelaten, omdat ze daar feitelijk niet in hooren. „De repetitio Anhaltina, zegt Prof. Müller in zijn Symbolik 1896 p. 443 noot 26, is geen belijdenisschrift, allerminst een Gereformeerd, maar een privaatgeschrift van Wolfgang Amling, die geheel onder Melanchthons invloed stond." En hetzelfde kan gezegd worden van het Colloquium Lipsiense, dat evenmin een Gereformeerd belijdenisschrift is, maar een compromis tusschen enkele Gereformeerde en Luthersche theologen, om tot een vereeniging van beide kerken te komen (p. 536).

De eenige Gereformeerde Kerk die op dit punt, althans oorspronkelijk, een andere positie innam, was de Engelsche Kerk. In haar geloofsbelijdenis van 1552 stond in Art. III: „Evenals we moeten gelooven, dat Christus voor ons gestorven en begraven is, zoo moeten we ook gelooven, dat hij ter helle is nedergedaald. Want zijn lichaam rustte tot de wederopstanding in het graf, maar zijn geest, hem verlatende, was met de geesten, die in de gevangenis of hel waren en heeft hun gepredikt, zooals de tekst van Petrus getuigt." Nauwelijks was deze belijdenis echter gepubliceerd, of in de Engelsche Kerk ontstond tegen het tweede gedeelte van dit artikel zoo ernstig bezwaar, dat reeds in 1563 de nadere verklaring van Christus' hellevaart geschrapt werd en alleen het eerste gedeelte, dat het feit van Christus' sterven, begraven en nederdalen ter helle vermeldde, bewaard bleef.

Gerust kan men daarom zeggen, dat de Gereformeerde Kerken eenparig zoowel de Roomsche als de Luthersche opvatting van dit geloofsartikel verworpen hebben. Ze geloofden evenmin dat Christus met zijn ziel naar den limbus patrum was gegaan om de aartsvaders te verlossen, als dat Christus naar lichaam en ziel was neergedaald in de eigenlijke hel om Satan te overwinnen. En ze deden dit, omdat niet de onzuivere traditie van Rome, zelfs niet het eenparig gevoelen der Kerkvaders, maar alleen Gods Woord hier te beslissen had.

Indien metterdaad zoo machtig heilsfeit had plaats gegrepen, dat Christus na zijn sterven naar de hel was neergedaald en daar hetzij de gelooovigen des Ouden Verbonds verlost had, of Satans macht had verbroken, dan zou in de Apostolische prediking daarop telkens moeten gewezen zijn. Naast Christus' sterven en opstanding zou die nederdaling ter helle dan een der hoofdstukken des geloofs geweest zijn, waarop de Apostelen voortdurend de aandacht hadden gevestigd. In hun prediking en brieven, waaruit de inhoud der Apostolische prediking ons blijkt, zou voortdurend van dezen triomf van Christus sprake moeten zijn. En waar noch in de prediking der Apostelen, noch in hun brieven, over dit feit ooit wordt gesproken, het nergens als een fundamenteel geloofsartikel ons wordt voorgesteld, daar blijkt reeds uit dit stilzwijgen der Schrift, dat deze nederdaling ter helle een fictie is. Op grond van de Schrift hebben de Gereformeerde Kerken daarom de Roomsche en Luthersche opvatting van een plaatselijke hellevaart van Christus verworpen.

Daarbij leidde onze Gereformeerde Kerken in de tweede plaats het historisch juiste besef, dat het artikel van de nederdaling niet met den staat der verheerlijking, maar met den staat der vernedering in verband moet staan. Reeds de rythmische cadans: ontvangen en geboren, geleden, gekruisigd en gestorven, begraven en nedergedaald ter helle, wijst er op, dat nedergedaald ter helle bij het voorafgaande hoort en niet de eerste trap der verheerlijking kan zijn. Ook het feit, dat in de vroegere redacties van de Apostolische Geloofsbelijdenis, nedergedaald ter helle en begraven met elkaar afwisselen, wijst er op, dat tusschen beide een nauw verband bestaat en verbiedt om de nederdaling ter helle, gelijk Rome in haar Catechismus doet, bij de opstanding uit de dooden te voegen. Terwijl eindelijk de uitdrukking zelf: nedergedaald naar de diepte, zooals de Grieksche tekst heeft, in aansluiting aan Ef. 4: 10, juist in tegenstelling staat met het „opgevaren naar de hemelen" en niet op de glorificatie, maar op de humiliatie van Christus slaat.

Maar hoezeer de Gereformeerde Kerken hierin eenparig dachten, dat ze de nederdaling ter helle van Christus, rekenden tot den staat van Christus' vernedering, toch was er van meet af verschil over de vraag, hoe dit geloofsartikel in Schriftuurlijken zin moet verklaard worden. Twee hoofdrichtingen kan men daarbij onderscheiden, die zich vastknoopen aan de namen van Zwingli en van Calvijn; elk hunner is de vader geweest van een eigen opvatting, die met geringe wijzigingen door heel de geschiedenis der Gereformeerde Kerk heenloopt en in de verschillende symbolen der Gereformeerde Kerk tot uiting is gekomen. Het bestaansrecht van beide richtingen is in de Gereformeerde Kerk dan ook steeds erkend, en onze uitnemendste theologen hebben steeds uitgesproken, dat hier geen absolute keuze viel te doen, maar beide opvattingen geoorloofd waren, omdat beide in de Schrift steun vonden. Al mocht men voor zichzelf hetzij aan het gevoelen van Zwingli of aan dat van Calvijn de voorkeur geven, toch mag men daarom het andere gevoelen niet als kettersch verwerpen. Want beide opvattingen zijn op zichzelf volkomen juist en Schriftmatig; ze drukken beide een geloofswaarheid uit, die ieder Gereformeerd Christen op grond van Gods Woord belijdt; en de vraag, wat onder de nederdaling ter helle verstaan moet worden, kan in beiderlei zin werden beantwoord.

Het gevoelen van Zwingli is het duidelijkst uitgesproken in zijn Expositio Fidei Christianae, waar hij zegt: „de Apostolische vaderen hebben aan het Symbool toegevoegd: nedergedaald ter helle. Ze hebben deze uitdrukking bij wijze van paraphrase gebruikt, om daarmede aan te duiden, dat Christus werkelijk gestorven was." Het woord hel verstaat Zwingli dus in den zin van het doodenrijk, den staat der afgestorven zielen, waarom hij er aan toevoegt, dat gerekend te worden bij de bewoners der onderwereld (de inferi) niet anders zeggen wil dan uit het menschelijke leven gescheiden te zijn. In den Catechismus van Leo Judae, die te Zurich in gebruik was, is dit gevoelen aldus uitgedrukt: „Waarom is hij ter helle gevaren? Dit is een teeken dat hij waarlijk gestorven is. Ook is de kracht van zijn lijden ten nutte gekomen niet alleen aan degenen, die op aarde leven, maar ook degenen, die van Adam en Noach's tijden af geleefd hebben. Want de dood van Christus is een verlossing voor al degenen, die van den aanvang der wereld af op zijn heil gewacht en in Abraham's schoot gerust hebben. I Petrus 3. Act. 2 Ps. 16." Bij tal van Gereformeerde theologen is dit gevoelen overgenomen, zooals bij Olevianus in Heidelberg, ten onzent door Vossius, Schultens, Vriemoet, en vooral bij de Engelsche puriteinen zooals Perkins, Amesius e. a. De Westminstersche Catechismus, die een der beste Gereformeerde symbolen is, verklaart het artikel van de nederdaling ter helle dan ook in dezen zin. Vraag 50 luidt: „waarin bestaat de vernedering van Christus na zijn dood?" en het antwoord: „de vernedering van Christus na zijn dood bestond daarin, dat hij begraven is geweest en in den staat der dooden en onder de macht des doods is gebleven tot den derden dag, wat aldus met deze woorden wordt uitgedrukt en beteekent, dat Hij is nedergedaald ter helle."

Calvijn heeft zijn gevoelen zeer breed uiteengezet in de Institutie der Christelijke religie; reeds in de eerste uitgave der Institutie van 1536 komt deze verklaring voor (cap. II ed. Baum Cunitz en Reuss Opera Calvini T I p. 69, 70) en Calvijn heeft haar later wel uitgebreid en nader verdedigd, maar in de zaak zelve heeft hij geen de minste verandering gebracht, zooals men zien kan uit de laatste uitgave der Institutie, die onder Calvijn's leiding het licht zag en die als standaardeditie geldt, die van 1559 lib II cap XVI § 8—12 (Opera Calvini t. II p. 375—397) Calvijn bestrijdt hier eerst het gevoelen van Zwingli e. a., dat nedergedaald ter helle hetzelfde zou beteekenen als begraven. Hij stemt wel toe, dat de uitdrukking in dien zin in de Schrift voorkomt, maar merkt terecht op, dat het toch niet aangaat waar *gestorven en begraven* voorafgaan, de woorden nedergedaald ter helle in dienzelfden zin te verstaan. Voor eerst is de Apostolische Geloofsbelijdenis zoo kort, geeft met zoo weinige woorden de hoofdzaken des geloofs weer, dat het niet wel doenlijk is, juist bij dit artikel een dergelijke onnoodige breedsprakigheid aan te nemen. En ten tweede kan de uitdrukking nedergedaald ter helle niet als een nadere verklaring van gestorven en begraven gelden, want dan zouden woorden, die ieder terstond begrijpt en verstaat, verklaard worden door woorden, die op zichzelf zeer duister zijn.

Even beslist keert Calvijn zich dan tegen de Roomsche opvatting, dat Christus naar de hel zou gegaan zijn om de aartsvaders te verlossen. Heel dat verblijf van de aartsvaders in de hel noemt Calvijn een kinderachtige fabel, waarvoor de Schrift geen den minsten grond geeft. Wel stemt hij toe, evenals Zwingli dit gedaan had, dat Christus na zijn dood in den schoot van Abraham bij de aartsvaders geweest is en dat zij toen met blijdschap zijn vervuld, omdat zij „zijnen dag hebben gezien", maar van een doodenrijk, waarin gelooovigen en ongelooovigen saam zouden vertoefd hebben, wil Calvijn niets weten.

Ten slotte geeft hij dan in § 10 zijn eigen gevoelen, wat hierop neerkomt, dat het nederdalen ter helle ziet op de helsche smarten en benauwdheden, die Christus inzonderheid aan het kruis heeft gedragen. Het is niet voldoende, merkt Calvijn terecht op, dat Christus voor ons den tijdelijken dood gedragen heeft; hij moest ook, om als borg aan het gericht Gods te voldoen, voor ons de helsche straf dragen. In den smartkreet aan het kruis: Mijn God, Mijn God, waarom hebt gij mij verlaten? ligt dat lijden het diepst uitgedrukt. Christus' sterven is niet maar het sterven van een gewoon mensch geweest, een betalen van den tol der natuur. Hij stierf, een *vervloeking* voor ons geworden zijnde. Hij heeft aan het kruis met de macht van Satan, met de benauwdheid van den eeuwigen dood moeten worstelen, hij heeft het branden van Gods toorn tegen de zonde in zijn ziel gevoeld, en geklaagd, dat God hem verlaten had. Dat ontzettende geestelijke lijden van Christus' ziel, waarvan de Apostel spreekt in Hebr. 5 : 7, is de straf, die ons den vrede heeft aangebracht Jes. 53 : 3 en waardoor wij van de helsche smarten verlost zijn. En dat lijden der helsche smarten ziet Calvijn uitgedrukt in het „nedergedaald ter helle". De tegenwerping, dat door deze verklaring de volgorde van het symbool wordt omgekeerd, omdat het nedergedaald ter helle dan aan het begraven had moeten voorafgaan, beantwoordt Calvijn aldus, dat in ons Apostolisch Symbool eerst verhaald wordt, wat Christus geleden had voor de oogen der menschen: gekruisigd, gestorven, begraven, maar dat daarna volgt het onzichtbare en onbegrijpelijke gericht, dat hij voor God heeft gedragen, opdat wij zouden weten, dat niet alleen Christus' lichaam tot een losprijs voor ons was overgeleverd, maar dat hij nog een veel grooter en uitnemender rantsoen betaald had, omdat hij in zijn ziel de bittere kwellingen van de verdoemden en verlorenen had gedragen.

Dit eigenaardige gevoelen van Calvijn is ook door hem overgenomen in den Catechismus van Genève, die daarna in alle Fransche Kerken als leerboek is ingevoerd. Op de vraag: „wat beteekent hetgeen daarna volgt over de nederdaling ter helle", luidt het antwoord: „dat Christus niet slechts den gewonen dood heeft geleden, die bestaat in de scheiding van ziel en lichaam, maar ook de smarten des doods gelijk Petrus het noemt. Want daaronder versta ik de verschrikkelijke benauwdheden, waarin zijn ziel is gebonden geweest." En in dienzelfden zin wordt dit artikel ook verklaard door onzen Heidelbergschen Catechismus, die in vraag 44 dit artikel aldus verklaart:

Opdat ik in mijne hoogste aanvechtingen verzekerd zij en mij ganschelijk vertrooste, dat mijn Heere Jezus Christus door zijne onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helsche kwelling, in welke Hij in zijn gansche lijden (maar inzonderheid aan het kruis) gezonken was, mij van de helsche benauwdheid en pijn verlost heeft.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van E. Bott te Buitenpost, gevonden in het kerkzakje der Geref. Kerk, *f* 5.

Hartelijk dank. Gedenk onzen scholen.

Het Bestuur voornoemd:

D. HULLEMAN, *scr.*

Leestafel.

1. MARTHA-SCHEURKALENDER, uitgegeven ten voordeele van de Martha Stichting. Uitgave J. M. BREDÉE — ROTTERDAM.

Het jaar neigt weer ten einde en christelijke scheurkalenders voor 1910 komen op de markt. Plant van engelschen bodem en, naar ik meen, net eerst door wijlen den heer DR. HOOGH bij ons overgebracht, is dit soort kalenders mij sedert jaren menigmaal tot een verkwikking der ziel geweest. Met hun mooi, kleurig schild zijn zij een sieraad, met hun welgekozen Schriftwoord een middel tot stichting, vaak tot vertroosting, in de huiskamer, waar het gezinsleven zich concentreert.

Ik ontving nu reeds ter aankondiging in *de Heraut* twee zulke kalenders.

Het eerst zond de uitgever BREDÉE ons zijn MARTHA SCHEURKALENDER. Het schild is mooi. In zachte kleuren een oud burgervrouwtje, die, op haar eenzaam kamertje, vol vrome aandacht, in haar Bijbel leest. Artistiek uitgevoerd.

De keuze der teksten is, voor zoover mij bij het dóórbladeren bleek, gelukkig en de bijschriften niet te lang, en in positief-christelijken geest. Dag en maand, waar het bij een kalender voor alles op aankomt, zijn met duidelijke letter gedrukt. Iedere blaadje geeft, „om te lezen," een stuk van de Schrift waaraan dan de dagtekst is ontleend, en „om te zingen" een psalm- of gezangvers. Men kan er ook op zien hoe laat zon en maan op- en ondergaan.

De uitgave komt ten goede aan de bekende MARTHA STICHTING. Met dezen kalander zich aanteschaffen, steunt men dus dit werk der barmhartigheid.

2. Zoo juist zond ook de uitgever F. P. D'HUY te MIDDELBURG ons een christelijken Scheurkalender. Dit is de kalender van het GEREFORMEERD TRAKTAATGENOOTSCHAP „FILIPPUS".

Het schild geeft historische beelden. Bovenaan LUTHER op den Rijksdag met zijn: *Hier sta ik! ik kan niet anders! God helpe mij! Amen.* Onderaan de portretten van LUTHER en CALVIJN en daartusschen het blok.

Ook hier is de tekstkeus gelukkig te noemen, terwijl de bijschriften, naar mijn bescheiden meening iets te lang, zooals te verwachten is, in beslist gereformeerden geest zijn. Zijn ook hier dag en maand met duidelijke letter aangegeven, een voordeel van dezen kalender boven dien van BREDÉE is, dat ook de tekst met groote letter is gedrukt en daardoor beter in het oog valt.

Een opgave van het op- en ondergaan van zon en maan vindt men ook hier; dat hoort er zoo bij en is dan ook, vooral wat het opgaan der zon betreft, voor vele menschen wel nuttig.

Ook geeft deze kalender bijbelhoofdstukken om 's morgens, middags en 's avonds te lezen.

Gelijk altijd, ontvangt men ook nu weer bij dezen kalender als premie een stichtelijk boek.

Ditmaal, voor 1910, een werk van PROF. L. LINDEBOOM getiteld: UIT DE SCHRIFTEN. De hoogleeraar biedt hier zuim twintig zeer lezenswaardige studiën, die zich ook aangenaam lezen laten en waaruit veel te leeren valt. Hij zelf zegt er van: „De uitnoodiging van FILIPPUS' Bestuur: de Premie bij den Scheurkalender voor 1910 te betorgen, bood mij eene welkome gelegenheid aan, de beminnaars van het Woord Gods opnieuw ter lezing aan te bieden verspreide opstellen „Uit de Schriften", van vroegeren en lateren tijd.

Deze alle zijn opnieuw nagezien, sommige vermeerderd, andere hier en daar gewijzigd. En met de vroegere gedrukte zijn nieuwe in dezen bundel vereenigd."

3. REFAJAH. Gedachtenisnummer, uitgegeven ter gelegenheid van het 25 jarig Bestaan der Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen in Nederland. 9 October 1884—9 October 1909. Stoomdruk H. KRUYVER, ERMELO. Prijs *f* 0,45.

REFAJAH is de titel van het Christelijk Maandblad voor de verpleging van Krankzinnigen, Idioten en Zenuwlijders, een periodiek waarvan DR. J. H. A. VAN DALE, Geneesheer-Directeur van Veldwijk, de hoofdredacteur is en die nu reeds negen jaargangen telt.

Toen nu den 9en October LL. de Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen in Nederland haar 25-jarig bestaan mocht herdenken, werd door DR. J. H. SCHUURMANS STEKHOVEN, oud Geneesheer-Directeur van Dennenoord, Inspecteur van het Staatstoezicht op krankzinnigen en kranksinnigengestichten, het plan geopperd voor die gelegenheid een gedachtenisnummer van REFAJAH uittegeven.

Aan dit plan is uitvoering gegeven.

Het werk is, en aan wien kon dit ook anders, opgedragen aan den geestelijken Vader der Vereeniging, PROF. LINDEBOOM.

Het behandelt een 17 tal onderwerpen.

Ik doe slechts een greep wanneer ik daaruit noem: VELDWIJK door DR. V. DALE; HET PAVILJOENSTELSEL IN DE KRANKZINNIGENVERPLEGING door DR. SAP; DE WORDING VAN DENNENOORD door DR. WIERSINGA; DE VERZORGING VAN ZENUWLIJDERS door DR. SCHERMERS; HET AANDEEL VAN DEN GEESTELIJKEN VERZORGER IN DE VORMING VAN HET PERSONEEL door DS. DRENTH.

Aanschaffing en lezing van dit Gedachtenisnummer kan ik bijzonder aanbevelen. Het zal de kennis omtrent de Vereeniging bij velen verhelderen en verrijken; de sympathie voor dit werk der barmhartigheid en voor hen, die hun krachten daaraan wijden, sterken; terwijl ook de aandacht op het Maandblad zelf er door gevestigd wordt.

4. Van lijden en smart tot blijheid en vreugde!

De uitgever J. M. BREDÉE zond ons ter aankondiging een aantal werkjes voor de jeugd.

Zeker om te doen dienen als St. Nicolaas- of Kerstmisgeschenken. Er is ruime keuze.

Van JOHANNA BEEKVOORT, de begaafde, die daarin toont ook de moeilijke kunst te verstaan voor de kinderen te schrijven, een boeiend boekje: TENSLOTTE VRIENDEN. Van C. BROUWER een verhaal uit CROMWELL's dagen: DE ZIELVERKOOPER VAN BRISTOL, dat ook ouderen met genoegen zullen lezen. Goede oude bekenden, in nieuw gewaad zijn J. DE LIEFDE's DE JONGE SCHEEPSTIMMERMAN; BUNGENER's KERSTMIS OF DE VLUCHT DER HUGENOOTEN; VERGERS' ENKHUIZEN IN DEN GEUZENTIJD; LINSCHOTEN's DE SLUIPMOORDENAARS VAN VILLEFANS.

Ook NAOMI of de laatste dagen van Jeruzalem, door IRENE uit het Duitsch en EEN LICHT ONTSTOKEN DOOR DEN HEER door C. VAN OPHEMERT, uit het Engelsch vertaald, — zou ik gerust aan de jeugd in handen geven.

Minder gunstig is mijn oordeel over WAT ZEGT DE SCHRIFT? Een zonderling kinderboek.

Onder verschillende rubrieken als: Wat zegt de Bijbel over kinderen? Wat zegt de Bijbel over de zonde? Wat zegt de Bijbel van licht en duisternis? Van strijd en overwinning? enz. enz., moeten de kinderen dan, op de daartoe opengelaten regels, teksten invullen.

Officieele Berichten.

Op de classicale vergadering te Grootegast, gehouden den 27en Oct., werd praeparatoir geëxamineerd de heer J. S. Schaafsma, Theol. candidaat.

Met algemeene stemmen werd Z.Eerw. toegelaten te staan naar de Bediening des Woords en der H. Sacramenten.

Namens de classis voornoemd:

Ds. F. W. GEERDS, *scriba.*

Kort Verslag van de vergadering der Classis Amersfoort op Dinsdag 5 Oct. 1909.

1. Ds. Donner, naar toerbeurt praeses, opent de vergadering, laat zingen Ps. 84 : 3, gaat in den gebede voor, en leest dan Psalm 84.

2. De credentie-brieven worden nagezien en in orde bevonden.

3. De notulen worden gelezen en vastgesteld.

4. De praeses feliciteert de dienaren des Woords, Ds. Horjus en Ds. Schoonhoven, met de door hen ontvangen roeping, en spreekt zijn blijdschap uit, dat zij vrijmoedigheid vonden voor die roeping te bedanken.

5. Een verzoek om finantieele hulp voor Duitsburg, Homberg enz. wordt gelezen. Ds. den Hengst, deputaat in deze materie zal de belangen van dezen arbeid zooveel mogelijk behartigen.

6. De stukken, met het vertrek van Ds. Bolwijn in betrekking staande, worden in de beste orde bevonden en geteekend.

7. Rondvraag naar art. 41 D. K. O.

Ds. Lanting zal Nieuw-Loosdrecht als consulent dienen.

Een kerk vraagt en ontvangt advies in een tuchtzaak. 't Geldt een lidmaat, die zich, waar censure werd toegepast, aan de gemeenschap dier kerk onttrok. Dezelfde kerk vraagt hulpbetoon voor de Diakonie. Den kerken wordt aanbevolen vrijwillig die Diakonie hulp te bieden.

Een andere kerk wordt ook van advies in een tweetal tuchtzaken gediend; in het eene geval wordt geadviseerd nog voort te gaan met vermaan; — in het andere de 2e trap van censure toe te passen.

8. 't Kasboek van den Zendings-deputaat is nagezien en in orde bevonden: Wegens het vertrek van Ds. Bolwijn wordt zijn secundus, Ds. J. Koppe, tot primus benoemd, terwijl Ds. Schoonhoven secundus wordt.

9. De verschillende deputaten worden gecontinueerd. Ds. Horjus zal een jaar lang D. V. scriba zijn.

10. De vacature-beurten worden geregeld als volgt:

Maartendijk: Nov. Ds. E. J. Koppe; Dec. Ds. J. Koppe; Jan. Ds. den Hengst.

Renswoude: Nov. Ds. J. C. C. Voigt; Dec. Ds. Schoonhoven; Jan. Ds. A. M. Donner.

11. Rapport wordt uitgebracht van de in Juni gehouden Part. Syn., en naar aanleiding hiervan een broeder benoemd om op de volgende vergadering der Classis een voorstel te doen, opdat zooveel mogelijk de Classis-vergaderingen in de Prov., in dezelfde maanden worden gehouden.

12. Baarn zal de volgende Classicale vergadering saamroepen.

13. Ds. Donner spreekt een hartelijk woord van afscheid tot Ds. Bolwijn, dankt hem voor den arbeid in de Classis en bidt hem den zegen des Heeren toe, 't welk door Ds. Bolwijn niet minder hartelijk wordt beantwoord.

14. Hierna wordt 't persverslag gelezen.

Dan, staande Ds. Bolwijn Ps. 134 : 3 toegezongen, waarna Ds. den Hengst in dankzegging voorgaat, en door den praeses de vergadering wordt gesloten.

Namens de Classis,

J. KOPPE.

Buitenland

N.-Amerika. Vereeniging gezocht. „De Presbyteriaansche Synode van Montana nam het besluit om voortaan zeer broederlijk samen te werken met Congregationalisten, Baptisten, Methodisten en Episcopalen. Op plaatsen waar deze kerken vertegenwoordigd zijn en er toch voor alle geen ruimte is, zal men pogingen aanwenden om al deze kerken tot een samen te smelten. Nu is dit geen nieuws. Een dergelijk besluit werd reeds meermalen en op vele kerkelijke vergaderingen genomen. In de practijk wordt het dagelijks toegepast. Menschen van allerlei godsdienstige kleur vereenigen zich tot een kerkelijk saamleven.

Nu heeft dergelijk streven ongetwijfeld een gunstige zijde. Amerika is nog altoos wordende. Geen volk ter aarde dat meer trekt en reist, en zich meer door elkander werpt. Altoos door verrijzen er nieuwe steden en dorpen. Om echter in elke nieuwe nederzetting voor alle godsdienstige richtingen een kerk te bouwen, en voor elk een leeraar te bezoldigen, gaat uiterst moeilijk. De krachten worden dan te veel verbrokkeld, terwijl de kerken een kwijnend bestaan leiden en geen levensvatbaarheid vertoonen. Vereenigt men echter al deze groepen tot een kerkelijk instituut, dan staat men direct veel sterker, verdeeldheid wordt weggenomen, groote onkosten kunnen uitgespaard, aan den leeraar een goede bezoldiging verzekerd en aan de wereld een betere indruk gegeven worden.

Maar dit is dan ook al, wat ten goede hiervan gezegd kan worden. De gevaren van zulk een vereeniging van christenen van allerlei richting zijn grooter dan de voordeelen. Men bereidt alzoo een kerkelijke hutspot waar alle smaak in teloor gaat. Men gaat zoeken naar een christendom boven geloofsverdeeldheid en alle grenzen van belijdenis en leer worden uitgewischt. De kerk wordt een omnibus. Tucht over de leer is een onmogelijkheid. De leeraar moet aan allen behagen en wordt onwillekeurig een dienaar der menschen. Want in zulk een Babel van verwarring gereformeerd te zijn in prediking, sacramentsbediening en tucht, is ten eenenmale onmogelijk geworden. Jammer, dat nog zoovele kerkelijke vergaderingen op dergelijke grensverflauwing blijven aandringen. De diepste oorzaak echter ligt in de godsdienstige onkunde van de Amerikaansche christenen. Geen catechisatie, geen leerstellige prediking. De grenzen verdwijnen meer en meer."

Aldus lezen wij in *De* (Amerikaansche) *Wachter*. De tegenstelling tusschen de kerk en de wereld wordt door het toenemend practisch en theoretisch ongodisme steeds sterker, en daardoor schijnen de verschillen die er in de belijdenis der onderscheidene kerken bestaan, van minder belang. Naar onze overtuiging moet echter juist daarom de Kerk er op uit zijn om hare belijdenis te handhaven. Doet zij dit niet, en verklaart zij daardoor de geschilpunten in de Christelijke Kerken voor onwezenlijk, dan wordt zij van lieverlede wereldgelijkvormig. Het moest het parool voor de Kerken zijn, niet elkander bestrijden, maar zooveel mogelijk de wereld bekampen. Dan kwam er meer wezenlijke toenadering tusschen de verschillende Kerken, dan wanneer men de Kerken in een onnatuurlijk verband zocht saam te vatten.

Gemengd Nieuws.

De Spaansche regeering verbood het houden van stierengevechten op Zondag; zij hoopte dat deze daardoor zouden verdwijnen. Maar zij die zulke gevechten organiseeren maakten, toen zij zagen dat hunne ontvangsten verminderden, zulk een beweging, dat de regeering de gevechten op den dag des Heeren weder toelaat.

Van de 403 Gereformeerde kerken, die de rechterzijde van de Fransche Protestanten vormen, konden in het jaar 1908 80 zelf de kosten voor den eeredienst betalen; 95 hebben in de algemeene kas meer dan 1500 francs gestort, andere minder, een zestal 100—120 francs, en slechts drie minder dan 100 francs. Uit de algemeene kas worden alleen de tractementen der predikanten betaald; voor de andere uitgaven voor den kerkendienst hebben de plaatselijke kerken te zorgen. Het is een verblijdend teeken, dat de beheerder van de algemeene kas kan constateeren, dat de finantieele toestand sedert de scheiding van kerk en staat verbeterd is.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BERGOPWAARTS.

VII.

VERDER.

Het duurde niet lang, of de grijze geleerde en de jongeling waren in een diep gesprek over de planten in den tuin en de kennis er van. De hoogleeraar, die minstens even knap was in de godgeleerdheid als in de plantkunde, vond genoegen in den jongen student, dien hij duaver niet kende, en verbaasde zich over de grondige kennis die uit zijn antwoorden bleek.

Nu moet ge weten, dat professor Celsius destijds met een groot en gewichtig werk bezig was. Koning Karel XI van Zweden had hem namelijk opgedragen een beschrijving te geven van de planten, die in den Bijbel voorkomen. Om die taak te vervullen had de geleerde man reizen moeten doen door verschillende landen van Europa waar de bedoelde planten groeiden. Zweden zelf toch is voor vele gewassen waar de Schrift van spreekt, te koud. 't Boek dat hij ten slotte schreef was een uitnemend werk.

Toen nu Celsius bespeurde, hoe rijk begaafd en degelijk Karel was, kwam bij hem de gedachten op: Zulk een jongmensch zou ik uitstekend kunnen gebruiken om mij bij het saamstellen van mijn werk te helpen. Hij dacht er eens over, liet den jongen Linnaeus bij zich komen, en stelde hem de zaak voor: „Gij kunt dan", zei hij, „bij mij in huis komen wonen, en ik hoop dat we recht genoegelijk samen zullen werken."

Ge begrijpt wel, vrienden, dat Linnaeus zich niet lang bedacht eer hij aan het voorstel toestemde. Zoo kon hij den Heere danken, die al weder, gelijk zoo vaak, wonderlijk en trouw had gezorgd. Wat kon onze jonge geleerde beter wenschen? Daarbij kwam hem het aanbod bijzonder gelegen, wijl, gelijk we weten hij bijna gebrek leed, als hij niet geholpen werd. Vader kon wel eenig geld zenden, maar dat was in geene deele zelfs voor het noodigste voldoende.

Het werk ten huize van dien professor vlotte bijzonder en tevens had nu onze Karel gelegenheid er wat bij te leeren, dat hem later van dienst was. Daarbij kwam dat hij door zijn vriendelijken gastheer ook kennis kreeg aan een tweede geleerde, die Olaus Rudbeck heette, een man van groote kennis in de plantkunde. Ook deze vond het aangenaam iets voor den student te doen. Hij liet hem toe tot zijn lessen in de plantkunde en stelde zijn rijke boekverzameling voor hem beschikbaar. Zoo beschikte de Heere onzen Karel alle wegen en middelen die noodig waren om hem te vormen tot hetgeen hij worden moest.

Dat laatste zou trouwens al reeds spoedig blijken.

Nu onze vriend gelegenheid had zijn gaven en krachten behoorlijk te ontwikkelen, werd